

Opstaan voor

Ruimte voor kerken

Waarom ruimte voor kerkhuisvesting,
ruimte voor samenleven is

ChristenUnie
Opstaan voor het goede

Inleiding

Bijna elk dorp of wijk in Nederland heeft een kerkgebouw. Eeuwenoude beeldbepalende kerkgebouwen zoals dorpskerken of grote stadskerken, maar ook nieuwe kerkgebouwen of gebouwen die van de buitenkant niet per se lijken op een klassieke kerk. In totaal telt Nederland circa 6.900 kerkgebouwen. Van deze gebouwen is inmiddels ongeveer één op de vijf niet langer in religieus gebruik, maar herbestemd of gesloten. Waar we enerzijds zien dat bepaalde kerken te maken hebben met afname van het ledenaantal, zien we anderszins ook een hele andere realiteit: het aantal gelovigen onder zowel jongeren en verschillende (internationale) kerkgemeenschappen neemt toe. En er worden ook weer nieuwe kerklocaties geopend. Het sluiten of slopen van kerkgebouwen staat in schril contrast met de huisvestingsnood van deze groepen gelovigen. Zij zoeken ruimte, letterlijk en figuurlijk, om hun geloof te kunnen belijden en hun taak en rol als kerk te kunnen vervullen in onze samenleving.

Een samenleving die geen ruimte heeft voor haar geloofsgemeenschappen, verliest meer dan alleen gebouwen. Zij verliest plekken van ontmoeting, hoop en onderlinge zorg. Kerken dragen dagelijks bij aan het welzijn van buurten en steden. Ruimte voor kerken is ruimte voor samenleven. Daarom doet de ChristenUnie voorstellen aan landelijke en lokale overheden om samen met geloofsgemeenschappen te bouwen aan een samenleving waarin vrijheid van godsdienst niet alleen wordt beschermd op papier, maar ook mogelijk wordt gemaakt in de praktijk.

Urgentie probleem

Voor de ChristenUnie is gebrek aan kerkhuisvesting een fundamenteel probleem. Vrijheid van godsdienst is een grondrecht, verankerd in artikel 6 van de Grondwet, en raakt aan de kern van wie wij zijn als samenleving. Nieuwsuur bracht recent in beeld hoe christelijke migranten in Nederlandse steden steeds moeilijker ruimte vinden voor hun geloofspraktijk, ondanks groeiende (kerk)gemeenschappen.¹ Wat op papier een vrijheid is, wordt in de praktijk steeds vaker een zoektocht langs gesloten deuren. Veel kerken, zowel migrantenkerken als andere nieuwe kerken wijken uit naar bedrijventerreinen, loodsen of tijdelijke locaties, vaak met beperkte huurzekerheid en zonder mogelijkheid om hun maatschappelijke activiteiten te ontplooien.

In grote steden is het probleem groot. In Amsterdam zijn naar schatting 250 migrantenkerken actief, waarvan er 30 tot 40 op zoek zijn naar geschikte huisvesting. In Rotterdam heeft belangenorganisatie voor internationale kerken SKIN recent een brandbrief uitgestuurd.² Vorig jaar deden Amsterdamse kerken hetzelfde. In Den Haag waren in 2024 32 geloofsgemeenschappen op zoek naar een gebouw.³

Uit deze cijfers wordt duidelijk dat het huisvestingsprobleem voor veel kerken urgent is en in de grote steden qua omvang groot.

¹ <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2601476-migrantenkerken-groeien-maar-vinden-steeds-moeilijker-onderdak>

² <https://skinrotterdam.nl/brandbrief-huisvesting-kerken/>

³ https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/14013786/1?connection_type=16&connection_id=927080

Maatschappelijke meerwaarde van kerken

En waarom is dat een probleem? Het raakt niet alleen aan de mogelijkheid van Nederlanders om hun grondwettelijke vrijheid van godsdienst te kunnen uitoefenen, maar het gebrek aan fysieke ruimte voor kerken heeft ook maatschappelijke gevolgen. Kerken zijn ankerpunten in wijken, dorpen en steden. Ze zijn plekken van ontmoeting, zingeving en zorg. Kerken verlenen diaconale hulp, schuldhulpverlening, helpen bij integratie, functioneren als voedselbank, doen aan jeugdwerk of zijn simpelweg een plek waar mensen een kop koffie en een luisterend oor krijgen. Veel groepen migranten zijn voor de burgerlijke gemeente het best en (soms) vooral bereikbaar zijn langs de lijnen van migrantenkerken. De kerken zijn allereerst van belang in het vormen van relaties en gemeenschappen. Daarnaast ondersteunen kerken financieel en met menskracht maatschappelijke initiatieven zoals het Leger des Heils, en soortgelijke organisaties. In steden met grote dakloosheid functioneren kerken ook als opvang voor dak- en thuisloze mensen (voorbeelden hiervan zijn de Pauluskerk in Rotterdam, de Lutherse kerk in Utrecht en Hoop voor Noord in Amsterdam). Bovendien vormen kerken gemeenschappen, waar onder jongeren veel behoefte aan is. Kerken vervullen dus een rol die van grote maatschappelijke waarde is. Vooral in wijken waar de druk op sociale voorzieningen groot en het vertrouwen in de overheid laag is. Zij bereiken mensen die buiten het zicht van formele instanties blijven en functioneren daardoor als laagdrempelige ontmoetingsplekken.

Deze maatschappelijke waarde van religieuze en levensbeschouwelijke organisaties blijkt ook uit wetenschappelijk onderzoek. Uit het onderzoek 'Tel je zegeningen 2.0'⁴ bleek dat de totale marktwaarde van de maatschappelijke inzet van levensbeschouwelijke organisaties in Rotterdam tussen de 330 en 365 miljoen euro per jaar ligt, met een gemiddelde maatschappelijke waarde van ongeveer 780.000 euro per organisatie.⁵ Afgelopen november werd in stadsdeel Amsterdam-Zuidoost berekend dat de inzet van circa 1/3e van de geloofsgemeenschappen €7,65 miljoen vertegenwoordigde. En in Den Haag werd in 2006 al berekend dat de migrantenkerken (term uit rapport) in het sociaal domein de gemeente jaarlijks €17,5 miljoen bespaarden.⁶ Ook eerder onderzoek liet zien dat kerken een grote maatschappelijke waarde hebben.⁷

Oorzaken probleem

Het huisvestingsprobleem van (met name) migrantenkerken heeft verschillende oorzaken. De huisvestingsproblematiek is allereerst een opgave voor de kerk zelf. Lokale kerken en christelijke organisaties hebben een belangrijk aandeel in het bij elkaar brengen van vraag en aanbod. Het is belangrijk dat het aanbod van leegstaande kerken en groeiende zoekende kerkgemeenschappen bij elkaar wordt gebracht. En de bereidheid om in de samenleving zelf oplossingen te zoeken groeit.⁸ Toch zal dit niet in alle gevallen voor een oplossing zorgen. De behoeften van nieuwe kerkgemeenschappen sluiten niet altijd aan op eeuwenoude monumentale gebouwen. Denk aan locatie, verbouwingsmogelijkheden en faciliteiten voor doordeweekse (wijk)activiteiten. Bovendien vinden kerkkrimp enerzijds en kerkgroei anderzijds lang niet altijd in dezelfde gemeenten plaats.

⁴ <https://skinrotterdam.nl/tel-je-zegeningen-2-0/>

⁵ Verwey-Jonker Instituut (2020). Omvang en karakter van de maatschappelijke activiteiten van levensbeschouwelijke organisaties in Rotterdam. Utrecht.

⁶ https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/14013786/1?connection_type=16&connection_id=927080

⁷ Castillo Guerra e.a. (2008). Tel je zegeningen. Het maatschappelijk rendement van christelijke kerken in Rotterdam.

⁸ <https://www.skggouda.nl/content/uploads/2025/12/Magazine-SKG-website-mobiel.pdf>

Maar naast kerken heeft de overheid, zowel lokaal als landelijk, een rol om huisvesting mogelijk te maken. Religie is echter voor veel beleidsmakers geen vanzelfsprekend onderdeel meer van de samenleving. Door de secularisatie van de afgelopen decennia is hebben veel mensen het gevoel dat religie aan maatschappelijke relevantie heeft ingeboet. Echter is het tegendeel waar. Ondanks de trend van secularisatie (die overigens een kantelpunt lijkt te bereiken⁹) bevinden zich in steden als Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Almere en Utrecht veel en steeds meer nieuwe, vooral multiculturele kerken met sterk stijgende ledenaantallen. Momenteel zijn er zo'n 1,3 miljoen migrantenchristenen in Nederland, en dat aantal zal alleen maar groeien.

Uit gesprekken met kerkleiders die op zoek zijn naar huisvesting en daarvoor aankloppen bij de gemeente blijkt dat er vaak geen gehoor wordt gegeven. Een gebrek aan religieus bewustzijn zorgt ervoor dat de scheiding tussen kerk en staat regelmatig wordt begrepen als een plicht tot afstand, terwijl zij juist vraagt om een actieve en rechtvaardige overheid die ruimte biedt aan levensbeschouwelijke diversiteit.

Het gevolg is handelingsverlegenheid ten aanzien van het vraagstuk kerkhuisvesting door gemeentebesturen. Het probleem is tweeledig. Enerzijds is er te weinig adequate ondersteuning van gemeenten om in bestaande wijken ruimte te vinden voor kerken. En daarnaast wordt er bij nieuwe gebiedsontwikkelingen te weinig rekening gehouden met huisvesting van geloofsgemeenschappen. Nieuwe Vinex-wijken verrijzen zonder enige ruimte voor sociale verbindingen en religieuze gemeenschappen, met een zielloos wijkkarakter tot gevolg. Ook bij herontwikkeling zien we dat bestaande kerken weggeduwd worden zonder een alternatief te bieden. Zie bijvoorbeeld de situatie van de kerk MCTC in Amsterdam.¹⁰

Een recent voorbeeld van de worstelingen omtrent ruimte voor kerken is de casus rond de Grote of Sint-Laurenskerk in Alkmaar.¹¹ Dit monumentale kerkgebouw, één van de belangrijkste laatgotische kerken van Nederland, is in eigendom van een stichting en wordt grotendeels geëxploiteerd als cultureel en toeristisch monument. Twee kerkgemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland wilden de kerk huren om een gezamenlijke paasdienst te organiseren. Dit is door de stichting geweigerd. Dat is pijnlijk omdat een kerkdienst geweigerd wordt in een gebouw dat nota bene ooit gebouwd is met het doel om er kerkdiensten te organiseren.

De Alkmaarse casus staat niet op zichzelf. Deze casus symboliseert een bredere verschuiving waarin geaccepteerde religie steeds vaker wordt gereduceerd tot cultuur, muziek of erfgoed, terwijl de levende geloofspraktijk geen ruimte krijgt. Bovendien heeft een groeiende groep kerken negatieve ervaringen bij de zoektocht naar een geschikte locatie. Geregeld zijn het gemeenten zelf die een kerk huur van een gemeenschappelijk gebouw (bijv. een wijkgebouw, gymzalen) ontzegd. Daarmee komt de vrijheid van godsdienst onder druk te staan, niet door expliciete verboden, maar door gebrek aan ruimte, begrip, beleid en bescherming.

Voor de ChristenUnie vraagt deze toenemende druk op kerken om actie. Ruimte voor kerken is ruimte voor mensen. Voor ontmoeting, hoop en verantwoordelijkheid voor elkaar. En ruimte voor mensen om uiting te geven aan hun diepste liefde en overtuigingen richting hun God. Een overheid

⁹ God in Nederland 1966-2024 - Vrije Universiteit Amsterdam

¹⁰ <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/03/23/amsterdamse-kerken-strijden-voor-hun-gebouwen-geloven-hoort-niet-achter-de-voordeur-wij-zijn-een-waarde-in-de-stad-a4887351>

¹¹ <https://www.trouw.nl/binnenland/in-de-grote-kerk-van-alkmaar-is-een-whiskyfestival-wel-welkom-maar-een-gebedsdienst-niet-dat-past-niet-in-ons-profiel~befadec5/>

die vrijheid van godsdienst serieus neemt, zorgt ervoor dat religieuze gemeenschappen ook daadwerkelijk een fysieke plek hebben in onze steden en dorpen én ruimte hebben in onze samenleving. Dat vraagt om visie, kennis en concrete beleidskeuzes. Daarom pleiten wij voor een samenhangende en toekomstgerichte aanpak voor ruimte voor kerken. Dit vraagt om actie vanuit de samenleving, gemeenten en de Rijksoverheid.

Onze voorstellen

Daarom doen de Tweede Kamerfractie van de ChristenUnie en de ChristenUnie-fracties in de G4-gemeenten de volgende voorstellen.

Van kerken verwachten we:

1. Intensieve samenwerking tussen kerken

De huisvestingsproblematiek is allereerst een opgave voor de kerk zelf. Wanneer kerkgebouwen leeg komen te staan zou het mooi zijn wanneer kerken op zoek gaan naar een andere kerkgemeenschap die het kerkgebouw kan overnemen. Kerken en koepelorganisaties hebben een duidelijke eigen verantwoordelijkheid om hier invulling aan te geven en vraag, aanbod en financiering bij elkaar te brengen.

Maar ook gemeenten hebben een verantwoordelijkheid om kerken te ondersteunen:

2. Breng periodiek in kaart wat de actuele en toekomstige behoefte is aan religieus vastgoed in onze stad en leg dat vast in een omgevingsplan

Gemeenten brengen periodiek in kaart wat de actuele en toekomstige behoefte is aan religieus vastgoed. Op basis van lokale behoefte leggen gemeenten vast hoeveel religieus vastgoed beschikbaar zou moeten zijn per x aantal inwoners, bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van nieuwe wijken. Op deze manier worden krijgen kerkgenootschappen een eigen plek in de Referentiewaarden voor maatschappelijk vastgoed, zodat hun maatschappelijke rol wordt verankerd en meegewogen in beleid. Zo wordt religie expliciet meegenomen in de ruimtelijke ordening en omgevingsplannen als onderdeel van het maatschappelijk sociaal domein en wordt voorkomen dat geloofsgemeenschappen structureel achtergesteld worden. Dit is vooral relevant bij herontwikkelingsprojecten en de totstandkoming van omgevingsplannen voor nieuwe wijken.

3. Gemeenten zijn bereikbaar voor kerken

Gemeenten zijn bereikbaar voor huisvestingsvragen van kerkgenootschappen en stellen een contactpersoon beschikbaar. Gemeenten staan open voor het gesprek over de behoeften van kerkgenootschappen en over wat kerken kunnen betekenen bij maatschappelijke vraagstukken zoals armoede- of eenzaamheidsbestrijding. Door onderling gesprek wordt de brug tussen het stadsbestuur en de kerken verkleind.

4. Ook gemeentelijk vastgoed beschikbaar voor verhuur aan kerken

Gemeenten stellen hun eigen vastgoed (bijvoorbeeld wijkgebouwen) beschikbaar voor verhuur aan religieuze gemeenschappen en sluiten deze niet categorisch uit. Daarnaast sporen zij beheerders van particulier vastgoed aan om hier open voor te staan. Gedeeld gebruik van maatschappelijk vastgoed moet de norm worden, niet de uitzondering.

5. Kerkenvisie 2.0: ruimte boven stenen

Een kerkenvisie is een strategische visie op de toekomst van meerdere kerkgebouwen binnen een gemeente of regio. Het opstellen van een kerkenvisie gebeurt in dialoog tussen de gemeente, kerkeigenaren, inwoners en erfgoedorganisaties. Gemeenten ontwikkelen een Kerkenvisie 2.0,

waarbij niet alleen gekeken wordt naar behoud van religieus kerkelijk vastgoed, maar ook van functie. Daarnaast richt de kerkenvisie zich tevens op bredere invulling van laagdrempelige ontmoetingsplekken op centrale locaties in buurten en wijken in samenwerking met religieuze en maatschappelijke organisaties.

6. Meer dubbele bestemmingen

Gemeenten stimuleren dubbele bestemmingen van industriegebieden en kantoren. Hierdoor kunnen kerken ook op industriegebieden gevestigd worden, wat bezwaren rond geluidsoverlast of parkeerruimte voorkomt. Dit biedt ruimte voor kerken én draagt bij aan levendige, gemengde gebieden.

7. Religieuze geletterdheid onder ambtenaren

Religieuze geletterdheid en kennis van onze grondwet en grondrechten wordt structureel onderdeel binnen het trainingsaanbod voor ambtenaren. Met hulp van onder andere de bestaande landelijke handreiking zorgen gemeenten dat ambtenaren de juiste interpretatie van de scheiding tussen Kerk en Staat hanteren, en zich correct verhouden tot geloofsgemeenschappen. Kennis leidt tot beter beleid, minder conflict en wederzijds begrip.

Van de Rijksoverheid vragen we:

8. Voer een landelijk onderzoek uit naar de huisvestingsbehoefte en meerwaarde van kerkgenootschappen

De Rijksoverheid voert een landelijk onderzoek uit naar de huisvestingsbehoefte en (financiële) meerwaarde van betrokken kerkgenootschappen. Nu is het onderzoek in een aantal gemeenten gedaan, telkens met positieve uitkomsten. Een landelijk beeld kan helderheid bieden over de meerwaarde van kerken en hoe deze beter bij de planologische opgaven van Nederland betrokken kunnen worden.

9. Versterk het overleg tussen Rijksoverheid en religieuze gemeenschappen

De Rijksoverheid voert al structureel overleg met vertegenwoordigers van het CIO (Interkerkelijk Contact in Overheidszaken). Daarnaast voert een delegatie van de Rijksoverheid vaker gesprekken met wisselende samenstellingen van religieuze leiders en koepelorganisaties over zorgen, knelpunten en maatschappelijke ontwikkelingen. Dit helpt betrokken ambtenaren om de veelzijdigheid van de kerk in Nederland beter te begrijpen en welke maatschappelijke meerwaarde deze met zich meedragen. Dat komt wederzijds begrip en beleidsvorming uiteindelijk ten goede.

10. Erken de maatschappelijke meerwaarde van kerken

Door te benadrukken dat een seculiere samenleving niet de afwezigheid van religie betekent, maar juist een pluriforme samenleving is waarin verschillende overtuigingen naast elkaar bestaan en ook het publieke domein beïnvloeden, erkent de overheid dat geloof nog altijd een belangrijke rol speelt. Gezien de positieve bijdrage van geloofsgemeenschappen aan de samenleving is het passend dat de overheid zich inzet voor een publiek domein waarin deze meerwaarde wordt erkend en waarin een constructieve samenwerking wordt bevorderd.

Conclusie: ruimte geven is samen leven

Ruimte voor kerken is ruimte voor mensen. Voor ontmoeting, hoop en verantwoordelijkheid voor elkaar. De ChristenUnie kiest voor een overheid die vrijheid van godsdienst niet alleen beschermt op papier, maar mogelijk maakt in de praktijk. Zo bouwen we samen aan steden en dorpen waar iedereen gezien wordt en waar geloof een bron van zegen kan zijn voor de hele samenleving.

Steunbetuigingen

Jan van den Bosch, Saskia de Graaf, Jurjen ten Brinke, Stan Uyland, Beatrice de Graaf, Joost Röselaers, Jan Hol, Arjen Lock, Stefan Paas, Arie Slob, Paul Visser, Bert van de Haar, Binyomin Jacobs, Esther van Fenema, Talitha Muusse, Glen Fontein, Arnold Huijgen, Kees Kraayenoord, David Boogerd, Isa Kahraman, Joel Voordewind, Christian Tan, Machiel Jonker, Frans de Lange, Frans Blok, Jos de Kleuver, Asger frederiksen, Wouter Vos, Max Slagter, Godwin Arhin, Rhoinde Doth-Mijnals, Ad de Boer, Rachel Rosier, Marco Hofland, Tim Vreugdenhil, Anne van Olst, Marten Visser, Martijn Stoutjesdijk, Ursila Graanoogst, Gerard Stoop, Rein den Hertog, Lucas Reinds, Frits Rouvoet, Eunice Offermans, Kelvin Onyema, Sjaak van 't Kruis, Hedwig Komproe, Hans Euser, Piet Brinksma, Frank Niehof, Cor Verkade, Jonathan Kroeske, Rick Jansen, Esselien Lafantie, Asumpta Nakabugo, Jorden Spijker, Ruben Flach, Dick Bos, Robin Sieval, Aziz Beth Aho, Ton van den Biggelaar, William Boné, Premkumar Pandian, S. Axwijk, Martin-Jan Hagg, Madelon Grant, Peter Kruijt, Rein Brouwer, Vahan Avakian, Martijn van der Veer, Johan Arik, Anna Verbeek, Huib Hartog, René van de Kieft, Janneke Plantinga, André Meulmeester, Gilbert Thera, Sharon Kips, Dick en Arleen Westerhof, Elbert Pogosjan, Tiemen Westerduin, Martin Koornstra, Sam Nanhu, Petra de Nooy, Nana Opoku, Rick Wang, Jesiel Paulino, Paul Thé, David van Duinen, Harold Schorren, Jimmy Marcet, John Angoh, Margriet Dijkmans van Gunst, Jan van der Meulen, Abebe Assefa, Johan Visser, Victor Lagodin, Joyce Belfor, Peter Lichtenveldt, Bram Beute, Michael van den Bergh, Mieke van Vessem, Nelinda Troost, Joost Schelling, Mor Polycarpus, Chris Simons, Zefanja & Agnes Baadila, Stanley Hofwijks, Shelton Telesford, Raffic Osman, Astrando Castillion, Clifton Walker, Elisa Lingeman, Ronald Lackhichand, Samuel Ekpo, Peter Jacobsz, Fedde Jonker, Nana Baiden, Arjan Zantingh, Arnold van Heusden, Steve Warren, Enzo Pignato, Sebastiaan van Wessem, Shamil Gesser, Randy Cicilia, Stephan & Miryam van der Boom, David Lodder, Wilma Hiller, Maurits Roose, Andre van Wijnbergen, Joel Ricardo, Emmanuel Koney, Onik Gelici, Klaas van Denderen, Prince Williams, Herman Boon, Rodney Coffi, Larry Dorkenoo, M.L. Suami, Farshid Seyed Medhi, Remmelt Meijer, Hyacinth Nwosu, Roelienke van der Snoek, Albert Tenkorang, I.J. van Geene, Moses Alagbe, Quayson Kay, Eric Clarinda, Ed Martina, Jerry Els, Victor A. Patterson, Orlando Bottenbley, Marcel Koning, Willy Rodriguez, Joshua Oosterhuis.

Eerder tekenden de volgende voorgangers de brandbrief van SKIN Rotterdam:

Gerrit van Meijeren, Lucía Lameiro García, Arjan Klein, Shadi Haddad, Cor Hubach, C. Kruijf, Jonathan Westerkamp, Regillio en Ingrid Smulders, Cai Coffie, Said Mxing, Bisola Olusanya-Okunola, Raquel Medina Dewindt, Rose Fer, Michael Mxing, J.F. van Aron, Andres Vergara Alvarez, C.A. Walter-Engelhardt, Marcelo Jessica Nsue, Daniel Pasterkamp, Grace Cabactulan, OS Asubiaro, Nico Nieboer-Kok, Setkin Sies, Barnabas Kriszt, Jos Keur, Gunter Klaber, Daniel de Wolf, Wesselien Fouad, André Jongepier, Arthur de Groot, Irvin Britt, Carolina Luis-de Peña, Coen Legemaate, Natnael Assefa, Martijn de Jong, Lea Lynch-Schmidt, Cosmea Kambel, Marianne Bogaard, Erik Poortvliet, C.O. Olowu, Dirk Flaes, Fester Imoh, Pauline Ikpa, Florella Marti, Sunny Inayat, Jerry Mendezoon, Jan van den Berge, Rev. Jussi Luoma, Marelyn Haars, Jehonathan Abrahams, Piet de Vries, les Maaswinkel, Asha Bhatti Ben, Dmytro Vynytskyi, Jordy Manikus, Kleford Britt, Margaret Olusanya, Philips, Tychique Sisi, Paul & Irma van der Boom, Pim Polak.

The background of the image is a solid blue color with a subtle gradient. A white diagonal line runs from the bottom left towards the middle right, separating the blue area from a white area at the bottom.

ChristenUnie

Opstaan voor het goede